

Frigjøring (1972) **Agnes Houg**

Den første skulpturen som ble plassert i Universitetets uterom er fortsatt den som rager høyest opp i luften – men har du oppdaget den? Denne monumentale skulpturens abstrakte former inviterer deg til å bruke fantasien. En student sa at den ser ut som to hvite drager i toppen av et svart tårn. Andre ser for eksempel en diger fakkel med flammer, eller et tre med sort stamme og hvit, underlig bladkrone. Billedhugger Agnes Houg (f. 1927) har blant annet hentet inspirasjon fra norrøn mytologi for å gi skulpturen uttrykk av noe som ikke direkte kan visualiseres, men som skulpturens tittel *Frigjøring* og den valgte utformingen kun peker mot.

Sammenfattet kan denne monumentale skulpturen sies å være komponert av to hovedvolumer, de sorte søylene og de hvite betongflatene som troner øverst på førstnevnte. De to volumene skiller seg gjennom kontraster; sort og hvitt, ru og glatt overflate, tungt og lett, stabilt og flyktig. De fire sorte søylene har en streng vertikal orientering, mens de fire irregulære betongplatene på toppen strekker seg både oppover og utover i flere retninger. Til sammen utgjør de en helhet der de sorte søylene på samme tid både løfter opp og gir tyngde, styrke og stabilitet nok til at de hvite betongelementene i skulpturens øvre volum oppleves som flyvende, lette og dynamiske. Dette uttrykket forsterkes ytterligere når sollyset reflekteres fra de hvite flatene og spillet mellom lys og skygge skaper synlig bevegelse og foranderlighet. Ikke overraskende endrer den sprikende formasjonen i toppen seg for hvert skritt du tar rundt den, men se hva som skjer med søylenes mellomrom. Vi kan erfare hvordan perspektivet avgjør hvordan ting fremtrer.

Nettopp den valgte utformingen kan også være påvirket av verkets funksjon, plassering og oppdragsgiver. Lærerskolen var det første bygget som ble reist i det planlagte universitetsområdet på Ullandhaug. Frigjøringsmonumentet er sentralt plassert foran hovedinngangen til Lærerskolen, i dag Hagbard Line-huset. Monumentet ble oppført i forkant av åpningen i 1972 og var en gave fra Kulturrådet. «På denne måten er Kulturrådet glad for å kunne minne om åndsinnholdet som skal

prege det norske folk»¹, refererte Kjell Bondevik i åpningstalen. Kunst kan inspirere til å tenke fritt og reflektere over egen tenkning og sansing. Frigjøringsmonumentets uforståelighet pirrer nysgjerrigheten spesielt.

Skulpturen speiler og utfordrer noe av det som utspant seg i samfunnet på 1960–70-tallet. På denne tiden foregikk det som kan betegnes som en utdanningsekspløsjon. Lærermangelen var prekær, og søknaden til læreryrket var overveldende. Myndighetene utførte en storstilt satsning på utdanning på alle nivå², og i dette dannelsesprosjektet skulle også kunsten nå bredt ut til folket. Dette var en tid der sosiale bevegelser, initiert av blant annet studenter og den nye kvinnebevegelsen, var opptatt av frigjøring fra rigide systemer i samfunnet og ytret krav om medbestemmelse. Deriblant oppstod erkjennelsen av behovet for demokratisering av hele utdanningssystemet. Symbolikken i frigjøringsmonumentet kan derfor være myntet på frigjøring på flere plan. I skulpturens formspråk symboliserer de sorte stringente søylene en fast og rasjonell struktur som det mer uregjerlige hvite og dynamiske vil løsrive seg fra – etter at det først er blitt løftet opp. Til sammen et monument som peker på det frigjørende potensialet som ligger i utdanning.

Billedhugger Agnes Houg har sin utdanning fra Statens håndverks- og kunstindustriskole og Statens kunstakademi. Helt i tråd med den tradisjonelle skoleringen var det med en figurativ skisse av en gutt på en fjellknaus, omgitt av flyvende fugler, at Houg i 1960 vant konkurransen om Bjørnstjerne Bjørnson-monumentet, som skulle stå foran kringkastingshuset i Oslo. Skissens tittel var *Lengsel, men ingen vinge*.³ Houg valgte å omforme motivet i et nonfigurativt og abstrakt formspråk, og forvandlingen vakte oppsikt og diskusjoner da monumentet ble avduket i 1968. Det samme formspråket gjenfinnes i billedhuggerkollega Arnold Haukelands (1920-1983) Sjøfartsmonument, som ble oppført i Vågen i Stavanger samme år. Begge tar i bruk modernismens formspråk. Bjørnson-monumentets løsning kan på flere vis minne om metoden Houg valgte til monumentet *Frigjøring*. Houg gav monumentet hos UiS arbeidstittelen *Hugin og Munin*, etter Odins to ravner i norrøn mytologi. «De satt på Odins skuldre og ble sendt ut hver dag for å skaffe nytt fra fjerne strøk. De var budbringerne som skaffet Odin ny kunnskap og

symboliserer de unges søken etter ny kunnskap»⁴, forklarer kunstneren. De to gammel nordiske ordene betyr henholdsvis 'tanken' og 'minnet'⁵, fenomen som hele tiden er i endring. Selv den allvitende guden Odin måtte hver dag holde seg oppdatert med ny informasjon og ny kunnskap.

Samlet sett visualiserer *Frigjøring* utdanningens kompleksitet, der sannhetssøkende frihet løftes frem både som mål og premiss.

Tekst: Arnhild Sunnanå

---

¹ Stavanger Aftenblad, s. 6, 4. oktober 1972.

² Skarstad, Torleif (red.): Stavanger lærarskole 25 år, 1954-1979, s. 86-87

³ Sørensen, Bodil: Agnes Houg i Norsk kunstnerleksikon, https://nkl.snl.no/Agnes_Houg (hentet 13.01.2021).

⁴ Sitat fra intervju med Agnes Houg, 2000.

<http://www.maridalensvenner.no/index.php?id=4875239&showtipform=1&cat=175743> (hentet 10.12.2020)

⁵ Næss, Ellen Marie: Hugin og Munin i Store norske leksikon, https://snl.no/Hugin_og_Munin (hentet 13.01.2021)